

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

4

Частина 2

Серафима Криган, Юліанна Сергійчук

Українська мова та читання

**підручник для 4 класу з навчанням угорською мовою
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах, з аудіосупроводом)**

Частина 2

Чернівці
«Букрек»
2021

ДЕРЖАВНИЙ ГІМН УКРАЇНИ

*Слова Павла Чубинського
Музика Михайла Вербицького*

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці.
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Приспів:

Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

§26 Прикметники-синоніми

Rokonértelmű melléknevek

▶ Слухаю

1. Послухай та прочитай вірш. Скажи, яка частина мови допомогла описати українську мову.

Вивчайте мову українську –
Дзвінкоголосу, ніжну, чарівну,
Прекрасну, милу і чудову,
Як материнську пісню колискову.

Прикметники, що відповідають на одне й те саме питання і мають близькі значення, – це **прикметники-синоніми**.

4

▶ Читаю

1. Прочитай загадки і відгадай їх. Випиши прикметники.

1. Я кругленька, червоненька, з хвостиком тоненьким. На грядці мене рвуть і до столу подають.

2. Я блискача, гостренька, маю вічко маленьке, за собою несу довгу-довгу косу.

▶ Спілкуюся

1. Добери до іменників відповідні прикметники.

Лінія } пряма, рівна, струнка.
Берізка }

Характер } сильний, міцний, могутній.
Дуб }

Руки }
Друзі } лагідні, ніжні, добрі, сердечні.

Життя }
Поле } заможне, багате, врожайне.

Пишу

1. Перепиши, розкриваючи дужки. Поясни значення прикметників в поданих реченнях.

Варіант 1

1. Наша земля (багатий, родючий, прекрасний).

2. Мамин голос (ніжний, лагідний, ласкавий, тихий, спокійний).

3. Небо (чистий, блакитний, ясний, безхмарний).

Варіант 2

2. Вибери близькі за значенням прикметники. Запиши їх. Склади два речення (за вибором).

Відважний, ввічливий, веселий, мужній, сумний, хоробрий, люб'язний, чемний, радісний, смирний, невеселий.

Досліджую

1. Прочитай, визнач тип тексту. Добери із довідки синоніми до виділених слів.

Чудовий ліс у зимову пору. Дерева стоять в **сріблястому** інеї. Все засипано білим **пухнастим** снігом. Особливо **привабливі** ялинки в **пишному** вбранні. У **морозянім** повітрі дзвінко відлунює кожен звук.

Довідка: іскристому, холоднім, м'яким, прекрасний, чарівні, розкішному.

§27 Прикметники-антоніми

Ellentétes értelmű melléknevek

▶ Слухаю

1. Послухай і відгадай загадку. До виділених прикметників добери антоніми. Запиши їх парами.

І **маленькі**, і **старенькі**
влітку, взимку, навесні
всюди вдягнені **гарненько**
у зелені сукні всі.

▶ Читаю

1. До поданих слів за зразком добери слова з протилежним значенням. Склади з першими двома парами слів речення, які можна було б використати у художньому тексті.

Зразок. Ситий – голодний.

Лагідний – , новий – , солодкий – ,
добрий – , білий – , брудний – .

▶ Спілкуюся

1. Розглянь малюнки, назви предмети. Добери із довідки до назв предметів їх ознаки.

Довідка: гарячий – холодний, солодка – гірка, високий – низький.

Прикметники, що відповідають на одне й те саме питання, але мають протилежне значення, – це **прикметники-антоніми**.

Пишу

1. До поданих прикметників за зразком добери синоніми та антоніми.

Зразок.

Слова	Синоніми	Антоніми
тихий	спокійний	голосний

Чистий, щедрий, сильний, веселий.

2. Перепиши народну прикмету, підкресли прикметники, заміни їх протилежними за значенням.

Сухий березень, теплий квітень, мокрий май – буде хліба урожай.

Досліджую

1. Прочитай текст. Знайди прикметники і заміни їх антонімами. Зачитай новий текст.

Моя зоря

Вечоріло. Я стояв серед зимового саду і лічив синьоокі зорі. Деякі випадали з рахунку, бо зривались і летіли в безмежжя, обминаючи руки... А ті, що торкалися їх, були прохолодні. І раптом зірвалася велика синя зоря... Я підставив тремтячі долоні і відчув її тепло...

М. Максимець

СЛОВНИК

в безме́жжя – a végtelenségbe

ла́гідний – szelíd, jámbor

Робота над твором

Fogalmazás szerkesztése és írása

1. Прочитай пам'ятку роботи над твором.

У роботі над твором:

- ✓ вибери тему твору;
- ✓ визнач основну думку;
- ✓ добери і систематизуй матеріал;
- ✓ склади план;
- ✓ виділи частини твору: зачин, основну частину і кінцівку;
- ✓ працюй з чернеткою;
- ✓ напиши твір;
- ✓ перечитай його;
- ✓ доопрацюй текст і виправ помилки;
- ✓ перепиши твір у чистовик.

8

Зима в лісі

Зачин

1. Як виглядає ліс взимку?
2. Чим добираються діти та дорослі до лісу?

Основна частина

3. Як почувуються дикі тварини, птахи?
4. Хто допомагає тваринам та птахам?
5. Чи розчищає хтось дорогу до лісу?
6. Що можна робити взимку в лісі?

Закінчення

7. Що тебе здивувало взимку в лісі?
8. Чи сподобалась тобі подорож до лісу?

2. Розглянь малюнки. Дай відповіді на запитання плану. За допомогою малюнка та плану склади твір-розповідь „Зима в лісі”.

3. Робота в групі. Обміняйтеся думками про складений твір.

Слухаю та читаю

Ялинка

Раз я взувся в чобітки,
одягнувся в кожушинку,
сам запрягся в саночки
і поїхав по ялинку.
Ледве я зрубати встиг,
ледве став ялинку брати,
а на мене зайчик – плиг!
Став ялинку відбирати.
Я сюди, а він туди...

– Не віддам, – кричить, –
нізащо!

Ти ялинку посади,
а тоді рубай, ледащо!
Не пущу, і не проси!
І цяцьками можна гратись,
порубаєте ліси –
ніде буде і сховатись...

Олександр Олесь

З Новим роком!

З Новим роком, браття милі,
В новім щасті, в новій силі
Радісно вітаю вас
І бажаю, щоб в здоров'ї,
В мирі, з братньою любов'ю,
Відтепер ішов нам час.
Щирій праці Бог допоможе!
Дай вам, Боже, все, що гоже!

І. Франко

Спілкуюся

1. Яка пора року зараз?
2. Які зимові свята ти знаєш?
3. Чи подобається тобі прикрашати новорічну ялинку?
4. Що означають слова „білі мухи”? Як ти розумієш вислів: „Всі з гори летять щодуху, щоб піймати білу муху”?

1. Випиши з вірша прикметники. Добери до них слова з протилежним значенням.

Білі мухи

Білі мухи налетіли, –
 Все подвір'я стало біле.
 Не злічити білих мух,
 Що летять, неначе пух.
 – Галю, Петрику, Кіндрате,
 Годі, ледарі, вам спати!

І побігли до санчат
 Галя, Петрик і Кіндрат.
 Всі з гори летять щодуху,
 Щоб піймати білу муху.
 А санчата їм усім
 Змайстрував старий Максим.

М. Рильський

1. Склади твір-розповідь за малюнком.

СЛОВНИК

кожушінка – **kis bekecs, kis bunda (bőrbekecs)**

плиг – **1. hopp, zsupsz; 2. ugrás**

щодуху – **lélekszakadva**

змайстрував – **barkácsolt, összeeszkábált**

Протоптали стежку

12

Уночі була хурделиця. Намело кучугури снігу. Рано-вранці у школу йшло троє дітей: Юрко, Михайлик і Ніна. Всюди коло хат з'являлися люди. Відкидали лопатами сніг, прокладали доріжки.

Ось хатина бабусі Марії. Вона живе одна-однісінька. Зупинилися діти біля бабусиноного двору. Нікого не видно.

– Як же бабуса до криниці вийде? – сказав Юрко. – Снігу ж скільки!

– Давайте протопчемо стежку від хати до криниці! – порадив Михайлик.

Діти увійшли на бабусине подвір'я. Йшли по глибокому снігу. Від воріт до хати йти було дуже важко. А від хати до воріт – трохи легше. Пройшли два, три, чотири рази. Протоптали стежку від воріт до хати і від хати до криниці.

Спітнілі, стомлені, радісні діти йшли до школи. Вони думали: ось бабуса Марія вийшла з хати, побачила стежечки, радіє...

В. Сухомлинський

1. Перекажи оповідання за планом. Зверни увагу на будову тексту.

План

Зачин

1. Що трапилось уночі?

Основна частина

2. Хто рано-вранці йшов до школи?
3. Що робили люди на вулицях?
4. Що зробити діти, коли дійшли до подвір'я бабусі Марії?

Заключна частина

5. Чому раділи діти?

1. Впорядкуй абзаци відповідно до дії.

1. Спітнілі, стомлені, радісні діти йшли до школи. Вони думали: ось бабуса Марія вийшла з хати, побачила стежечки, радіє...

2. Діти увійшли на бабусине подвір'я. Йшли по глибокому снігу. Від воріт до хати йти було дуже важко. А від хати до воріт – трохи легше. Пройшли два, три, чотири рази. Протоптали стежку від воріт до хати і від хати до криниці.

1. Поясни, як ти розумієш народну прикмету.

Вночі іній на дерева ліг – удень не випаде сніг.

СЛОВНИК

хурде́лиця – **hóvihar**
кучу́гури – **hótorlaszok**

спітні́лі – **megizzard**
сто́млені – **fáradt, kimerült**

§28

Число і рід прикметників

A melléknevek száma és neme

Слухаю

1. Послухай і прочитай. Зверни увагу на питання до прикметників та їх закінчення в однині і множині.

Однина

чоловічий рід	жіночий рід	середній рід
Кавун (який?) смачн ий .	Груша (яка?) смачн а .	Яблуко (яке?) смачн е .
Край (який?) рідн ий .	Сестра (яка?) рідн а .	Село (яке?) рідн е .

Множина

Кавуни (які?) смачн і . Груші (які?) смачн і . Яблука (які?) смачн і .	Краї (які?) рідн і . Сестри (які?) рідн і . Села (які?) рідн і .
---	---

Прикметники змінюються за **числами**,
а в однині – за **родами**. Рід і число прикметника
залежать від роду і числа іменника.

Читаю

1. Прочитай вірш, перепиши його, підкресли прикметники. Визнач їх число.

Холоди чи хмари грізні –
розцвіли в погожі дні
квіти різні, ранні й пізні,
восени і навесні –

і червоні, як троянди,
і рожеві, як піон,
і зелені, як лаванди,
і фіалкові, як сон.

Д. Білоус

Спілкуюся

1. Поєднай слова за змістом, визнач їх рід і число. Запиши утворені словосполучення.

Варіант 1

Край	золота
пшениця	родюча
земля	рідний

Варіант 2

поле	стиглий
сад	безмежне
кавун	фруктовий

Пишу

1. До поданих прикметників добери із довідки іменники, постав їх у множині і запиши за зразком.

Зразок. Приємна зустріч – приємні зустрічі.

Приємна, цікава, зелена, нова, солодкий, смачний.

Довідка: зустріч, книга, вулиця, хата, сон, обід.

Досліджую

1. Прочитай текст, знайди іменники з прикметниками. Постав прикметники в однині, запиши їх, визнач рід.

Які красиві метелики – червоні, жовті, білі! Вони колись були прекрасними квітками. Якось стрибнули квіти високо в повітря, залопотіли барвистими пелюстками, ніби маленькими крилами, і полетіли. Тепер уже не треба було повертатися додому і смирно сидіти на тонких стеблинах. Їхні ніжні пелюстки перетворилися на справжні крила.

За Г.-Х. Андерсеном

СЛОВНИК

піо́н – **bazsarózsa**
стрибну́ли – **ugrani**

залопо́та́ли – **zizegtek,**
susogtak

§29

Роль прикметників у реченні

A melléknevek szerepe a mondatban

Слухаю

1. Прочитай виразно вірш. Знайди у вірші прикметники, що означають кольори. Зачитай їх разом з іменниками, до яких вони відносяться.

Кольори

(Уривок)

Білим снігом землю вкрило,
Білі шубки у зайчат.
А весною біло-біло
Зацвіте вишневий сад.

Йде весна зеленолиста,
Із піснями через гай!
І трава зелена й чиста
Зодягає рідний край.

В діток сині оченята,
Сині проліски в гаю,
Сині стрічки у дівчаток,
Синє небо у маю.

П. Зуб

16

Читаю

1. Прочитай та перепиши речення, визнач головні та другорядні члени. Скажи, яку роль виконують прикметники в цих реченнях.

1. Максим ріс кмітливим і допитливим хлопчиком.
2. Першими розв'язали складну задачу кмітливі учні.

Прикметники у реченні переважно виступають другорядними членами, рідше – у ролі **підметів** або **присудків**.

Наприклад: Черговий учень стежить за порядком.
Черговий прибирає в класі.

Спілкуюся

1. Перепиши речення, підкресли в них прикметники. Визнач, яку роль вони виконують у реченні.

Вночі серед неба плив блідий місяць. Небо було глибоке, бездонне, всипане мерехтливими зірками. А вранці підіймалося сонце і руйнувало цю красу.

Пишу

1. Прочитай та переписи текст. Знайди прикметники, визнач їх рід, число та роль у реченні. Скажи, який це тип тексту. Придумай заголовок.

1. Береза – напрочуд красиве дерево. У берези білий стовбур. З берези падають крилаті зернятка. Вітер розносить зернятка по землі. З кожної зернини виросте нова береза.

2. Вечоріло. Лише солов'їні трелі наповнювали повітря. Я вийшов у садок. Соловей сидів на тонесенькій гілочці, що схилилася од його ваги. Був дуже схожий на горобчика, тільки тільки мовби трохи вигнуте. Очі чорні, великі. Як співав, злегка горбився, трішки опускав крильця, широко відкривав тоненький дзьобик, у якому, ніби сердечко в дзвонику, бився гострий язичок. І все його крихітне тільки тремтіло і здригалось.

За Б. Комаром

Досліджую

17

Прикметники збагачують нашу мову, роблять її виразною, образною, багатою, зрозумілою, мелодійною, ніжною.

СЛОВНИК

стóвбур – **törzs, fatörzs**

трéлі – **trillázás**

кріхітне – **piciny, kicsinyke, ici-pici**

тремті́ло – **remegett**

здрига́лося – **összerezzent, megborzongott**

Зерна мудрості

Велика й чиста церква була схожа на гребінь хвилі, що піниться легким шумовинням. Князь зупинився серед храму. По свіжих, тільки-но потинькованих стінах стрибали лише сонячні зайчики та зрідка пробігали примхливі тіні. Сьогодні мали розпочати малювати фрески. Майстри-художники саме готували пензлі. Кожен їх рух ловило якесь хлопчєня.

– Ти учєнь? – запитав князь.

– Так, – відповів хлопчик і зосередженим поглядом повів за майстром.

– А чи знаєш ти, що це за церква? – знову звернувся до хлопчика князь.

Хлопчина, змушений відірватися від вправних майстрових рук, незадоволено відповів:

– Це храм святої Софії, який наказав збудувати великий князь Ярослав.

– А чому він так називається? – не припиняв розмови князь.

– Не знаю, – мовив хлопчик, і очєнята заблищали вогнем цікавості.

– „Софія” – грецькою „мудрість”. Отож звелів Ярослав побудувати храм, щоб звести пам’ятник мудрості, адже вона допомогла йому зміцнити державу, розбити підступних степовиків у вирішальній битві, що відбулася саме на цьому місці. Мудрість, – вів далі князь, – зробила щасливим народ, подарувавши йому мир...

А ще Ярослав хотів, щоб з цього храму зі зваженим словом та книгами пішла мудрість по всій землі, просвітила наукою багатьох дівчаток та хлопчиків, щоб множили вони славу Київської Русі.

Усе своє життя дбав Ярослав про поширення освіти й культури у своїй державі. Тому й назвали його Мудрим.

Великою та могутньою була Київська Русь за його князювання. Непереможною виявилася сила мудрості, зерна якої посіяв Ярослав серед свого народу.

За О. Данилевською

Спілкуюся

1. Знайди прикметники у тексті та випиши їх.
2. Хто наказав збудувати храм святої Софії? Чому храм так називається?
3. Знайди і зачитай у тексті слова, які показують, про що дбав князь все своє життя.

Пишу

1. Запиши у зошит останній абзац тексту.

Досліджую

1. Поясни значення вислову „зерна мудрості”.

СЛОВНИК

зёрна мўдрості – **a bölcsesség
magvai**

князь – **fejedelem; herceg**

храм – **templom**

потинькóваних – **bevakolt,
megtapasztott (fal)**

фрeски – **falfestmények, freskók**

пeнзлі – **ecset**

примхливі – **különös**

держáва – **állam**

просвітíла нау́кою – **művelte,
oktatta**

Лижі й ковзани

Восени батько купив Борисові ковзани. А його другові Євгенові подарував батько лижі.

Думає Борис: що краще – ковзани чи лижі? Мабуть, лижі. Адже на лижах можна кататися скрізь: і в селі, і в лісі. А на ковзанах – тільки на ставку.

От і каже Борис Євгенові:

– Поміняємось, Євгене? Я дам тобі ковзани, а ти мені – лижі.

Помінялись.

Настали морози, а снігу немає. Замерз ставок. Катається Євген на ковзанах, а Борис сидить дома з лижами. Узяв Борис лижі, поніс до Євгена й каже:

– Не будемо мінятись... Поверни мої ковзани, візьми свої лижі.

Євген нічого не сказав, віддав Борисові ковзани, а лижі забрав. Того ж дня пішов сніг. **Цілу добу кружляли лапаті сніжинки, білим килимом устеляли землю.** Засипало снігом і лід на ставку.

Катається Євген на лижах, а Борис сидить дома з ковзанами. Минає тиждень, два. Щодня йде сніг.

Узяв Борис ковзани, прийшов до Євгена й каже:

– Ні, Євгене, таки поміняємось... Дай мені лижі, а собі візьми ковзани.

– А як завтра сніг розтане? – запитав Євген.

Спілкуюся

1. Знайди у тексті власні іменники. Запиши їх.
2. У виділенному реченні знайти зв'язок прикметників з іменником. Визнач рід прикметників.
3. Спиши останній абзац та поміркуй над розділовими знаками.
4. Хто головні герої оповідання?
5. Коли відбувається подія на початку? Де розвивається подія потім? Знайди ці слова у тексті та прочитай їх.
6. Порівняй риси характерів головних героїв.
7. Як розгортаються події наприкінці?
8. Що зробив Борис?
9. Яка твоя думка про таких друзів?
10. Інсценуй в особах розмову двох хлопчиків.

21

Пишу

1. Опиши своїми словами та словами з тексту головних героїв твору. Запиши 4-5 речень.

Досліджую

1. Яка мораль цього тексту? Якими, на твою думку, є справжні друзі?

СЛОВНИК

ковзани́ – **korcsolya**
 кружля́ли – **keringtek**

лапа́ті сніжи́нки – **itt: nagy hópelyhek**

Зимові звичаї та традиції

1. Розглянь малюнки та скажи, які українські звичаї та традиції є у твоїй місцевості.

22

2. Робота в групі. Обговоріть, як ви провели зимові свята.

Загально очікувані результати

1. Послухай та скажи, які із прочитаних у цьому розділі творів тобі найбільше запам'яталися. Пригадай їх назви та авторів.

2. Прочитай та відгадай назву твору за його героями.

Галя, Петрик, Кіндрат, Максим.

3. Автором вірша „Білі мухи” є:

- а) Іван Франко;
- б) Максим Рильський;
- в) Олександр Олесь.

4. Олександр Олесь є автором вірша:

- а) „Всім пора колядувати”;
- б) „Ялинка”;
- в) „З Новим Роком”.

5. Які твори ілюструють ці малюнки?

Конкретно очікувані результати

1. Прочитай та скажи, з якого твору цей уривок.

Спітнілі, стомлені, радісні діти йшли до школи. Вони думали: ось бабуся Марія вийшла з хати, побачила стежечки, радіє...

- а) „Лижі і ковзани”;
- б) „Зерна мудрості”;
- в) „Протоптали стежку”.

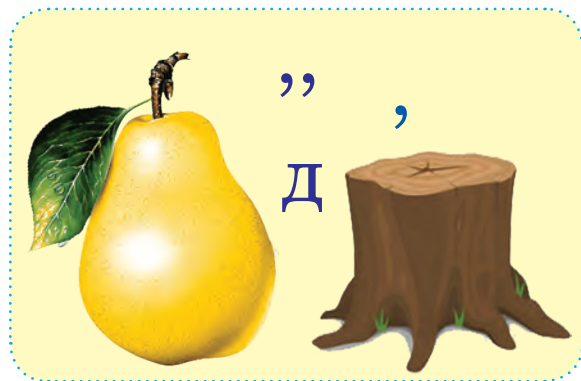
2. Прочитай та скажи, які з цих слів можна використати для характеристики дітей (В. Сухомлинський „Протоптали стежку”).

Старанні, дисципліновані, працелюбні, уважні, активні, байдужі, сумлінні, дбайливі, веселі, товариські, врівноважені, розсудливі, добрі, турботливі, стомлені, радісні.

3. Які зерна посіяв великий князь Київської Русі Ярослав Мудрий серед свого народу?

- а) зерна пшениці;
- б) зерна мудрості;
- в) зерна науки.

4. Відгадай ребуси і прочитай назви зимових місяців.

5. Склади за власними спостереженнями твір-розповідь „Зимові розваги”.

§30 Повторення Ismétlés

▶ Слухаю

1. Послухай та прочитай текст. Випиши словосполучення іменників з прикметниками, визнач їх рід і число. Вкажи головні та другорядні члени речення.

Взимку

Повіяв холодний вітерець. З краю неба насувались білі, наче молочні, хмари. Дорога була слизька. По обидва боки від дороги, скільки окинеш оком, розстелилось поле, вкрите снігом, мов білою скатертиною. Твердий синявий сніг грав на сонці самоцвітами. Чорне вороння сідало громадами на сніг і знов здіймалося з місця. Вітер дужчав. Насунули снігові хмари і оповили небо. Сонце сховалось за хмари. Посипав сніжок.

За М. Коцюбинським

26

▶ Читаю

1. Прочитай та від поданих іменників утвори прикметники, запиши їх.

Зразок. Щедрість – щедрий, зло – злий.

Осінь, лікар, ліс, квітка, вишня, добро, чудо, свято, село, ласка, гора, вода, вечір, день.

2. Прочитай та знайди антоніми до поданих слів.

Холодний, білий, твердий, сховатися.

1. Розглянь малюнок. Розкажи, що на ньому зображено. Склади за змістом малюнка кілька речень, вживаючи прикметники.

1. Запиши слова поданих словосполучень у множині.

Варіант 1

Зразок. Весняний день – весняні дні.

Нова школа, цікава зустріч, золота медаль, літературний вечір, чистий зошит, біла сніжинка.

Варіант 2

1. Добери до прикметників антоніми, запиши їх парами.

Яскравий, теплий, веселий, добрий, приємний, прозорий, похмурий, солодкий.

1. Перепиши і запам'ятай лічилку. Підкресли прикметники як члени речення.

Лічилка

Стоїть півень на току
у червоному чобітку.
Будем півника просити:
– Ходи жита молотити.

Бігли коні під мостами
з золотими копитами.
Треба стати погадати,
що тим коням їсти дати.

Загально очікувані результати

1. Послухай та прочитай текст, випиши прикметники разом з іменниками.

Наші предки любили і вміли малювати. У темних кам'яних печерах, при тьмяному світлі смолоскипів вимальовував первісний художник тварин, мисливців, зброю. Замість олівця користувався він гострим камінцем, замість пензлика – кісткою. Предки малювали на стінах печер, на великих кістках, на камінні. Минули десятки тисяч років, а малюнки та фарби й досі збереглися.

2. Дай відповіді на запитання, наведи приклади.

1. Що називається прикметником?
2. Наведи приклади прикметників-синонімів.
3. Наведи приклади прикметників-антонімів.

28

3. Як частина мови прикметник означає:

- а) назву предмета;
- б) дію предмета;
- в) ознаку предмета;
- г) кількість предметів.

4. Запиши подані словосполучення в однині, визнач рід.

Червоні тюльпани – .

Сині моря – .

Рідні краї – .

5. Прикметник змінюється:

- а) за числами та відмінками;
- б) за часами і числами;
- в) за родами, числами й відмінками.

Конкретно очікувані результати

1. Прочитай текст. Придумай до нього заголовок. Випиши прикметники.

Равликовий будинок

Під кущем малини живе маленький равлик. Це такий дивний мандрівник! Живе він у кістяному будиночку. Вилазить крізь маленьке віконечко, виставляє свої м'які ріжки і дивиться навкруги. Якщо немає ні сороки-білобоки, ні жука рогатого, равлик помаленьку лізе на кущ малини і будиночок несе з собою. Вилізе на листок, дістане солодку ягоду і з'їсть. А тільки-но побачить небезпеку, залазить у будиночок і сидить. У кістяному будиночку йому не страшно.

29

2. Дай відповіді на запитання, наведи приклади.

1. Що ти знаєш про пряме та переносне значення прикметників?

2. За чим змінюються прикметники?

3. Яку роль відіграють прикметники у реченні?

3. Назви прикметники:

- а) чоловік;

- в) чоловічий;

- б) малює;

- г) читальний.

4. Перепиши та визнач роль прикметників у реченнях.

До майстерні під'їхала легкова машина.

Легкове авто розвиває більшу швидкість, ніж вантажівка.

5. Знайди у тексті „Равликовий будинок” всі прикметники. Визнач їх рід.

Яка професія найкраща?

– Яка професія найкраща? – сперечалися діти.

– Звичайно, лікар, – сказав один. – Я минулого року хворів та хворів. А лікар допоміг мені, і зараз я здоровий.

– Ні, – сказав інший. – Найпотрібніший учитель. Він нас навчає читати і писати.

– Найважливіші пожежники! – кричав третій...

З усіх сторін чуто: „Льотчик!”, „Продавець!”, „Комбайнер!”, „Водолаз!”...

Сперечалися довго, але так нічого й не вирішили. Тому що немає на світі найпотрібнішої і найважливішої професії. Усі вони потрібні й важливі. І лікар потрібний, і кухар, і доярка, і міліціонер, і радист, і слюсар, і електрик, і шофер, і комбайнер, і столяр, і зварювальник, й економіст, і перукар, і механік, і фотограф, і журналіст, і музикант, і юрист, і перекладач, і фермер, і токар, і тракторист, і рибалка, і швачка, і кондитер, і коваль, і прибиральниця, і лісник, і чоботар, і тесляр, і сталевар, і шахтар, і бухгалтер...

Кожний приносить своєю працею користь.

За Г. Плешканівською

1. Знайди у тексті 5-7 іменників. Запиши їх.
2. Допиши до цих іменників прикметники. Визнач їхній рід.
3. Яка професія тобі до вподоби і чому?
4. Знайди і прочитай речення, яке виражає головну думку твору.

1. Напиши у зошиті останній абзац тексту „Яка професія найкраща?”.

1. Поміркуй, які професії можуть зникнути через новітні технології.

Головна професія

Учитель,
лікар чи геолог,
письменник,
слюсар чи шахтар –
всі називають головною
одну професію: школяр!
Бо всім відомо,
що без школи,
без знань,
що мусиш там набуть,
не станеш у житті
ніколи тим,
ким з дитинства
мрієш быть.

А. Костецький

СЛОВНИК

поже́жник – tűzoltó
еле́ктрик – villanyszerelő
льо́тчик – pilóta
водола́з – búvár
зва́рювальник – hegesztő
еко́номіст – közgazdász

перука́р – borbély, fodrász
фе́рмер – farmer, gazdálkodó
чобота́р – csizmadia, cipész
тесля́р – ács
сталева́р – acélöntő
журналі́ст – újságíró

Рекомендації

1. Прочитай уважно рекомендації.

32

2. Робота в групі. Обговоріть з однокласниками та з батьками ці рекомендації.

Афіша. Квиток

1. Розглянь малюнки та скажи, як і де ти купуєш квитки.
2. Інсценуй з другом ситуацію у кав'ярні.

Посадовчий документ

ПОСАДОВЧИЙ ДОКУМЕНТ		000873584-EDFC-ABD5-0001	ПЧ-400758125658 ФН-3000182912 ЗН-3700000003 ФН:17157718
ТЕРМІН	ПАТ-ІНТЕРВ'Ю	#5C6-T1-4833983-1603	
ЦЕЙ ПОСАДОВЧИЙ ДОКУМЕНТ Є ПІДСТАВОЮ ДЛЯ ПРОЇЗДУ			16.03.2017 13:30
Провізна: М/Ч	2211000	ТЕРНОПІЛЬ	Політ 747 КА ФІРМ ІС
Відправлення	2211000	Львів	04 С/З КЛ УЗШК
Призначення	17.03.2017 12:45	Місія	075 Південь
Дата/час прибу	17.03.2017 14:25	Сервіс	
ВАРТ-197.37791838.37 06-118.123.52-ПДВ.32.85-СТР.0.18-С.35.13.73)			
ІСТР.ВІД Н/В 6000Н.М. ПАТ "ІНТЕР-ХОЛІС", КИЇВ,ВОЛОДИМИРСЬКА,89, ТРМ42974005. ЧАС ВІДПРАВЛЕННЯ КИЇВСЬКИЙ			

Цей Посадовчий документ є підставою для проїзду без вкриття у хвост.

Посадовчий документ є власністю розпорядника документів.

Позначка закінченості за графік виконання документів, який позначає розбур.

Позначення даного Посадовчого документа можливе до відправлення поїзда.

КОРІНЕЦЬ	Академічний обласний драматичний театр	На	ПАРТЕР	КОНТРОЛЬ
ПАРТЕР			Ряд 1	
Ряд 1			Місце 1	
Місце 1			Серія кв./кв. №	
Серія кв./кв. №	Театральна площа,1 тел: 34-56-63, 34-56-87	Серія кв./кв. №		

3. Робота в групі. Обґрунтуйте, чому потрібно купувати квитки на проїзд та зберігати їх до кінця поїздки. Зіграйте сцену проїзду у поїзді чи автобусі.

Чорні руки

Бабуся місила тісто. Воно було пишне, м'яке.

– Спечіть мені голуба з тіста, – попросив Юрко.

Бабусині руки почали ліпити голуба. Ось з'явилися крила, тонкі, ніжні, видно кожну пір'їнку. А руки в бабусі чорні, зморщені, з тонкими сухими пальцями. Не може онук одірвати очей від них – наче вперше побачив. От дістала бабуся голуба з печі – поставила перед онуком. А його і їсти жаль: білий, пишний, наче ось-ось полетить.

– Бабусю, – питає Юрко, – чому руки у вас чорні-чорні, а голуб білий-білий?

– Якби в мене були руки білі, не було б ні тіста, ні голуба.

В. Сухомлинський

1. Зроби звуко-буквений аналіз слів: **м'яке**, **спечіть**, **їсти**, **жаль**.
2. Поділи на склади слова: **онук**, **його**, **полетить**, **голуб**.
3. Знайди у тексті два прикметника та запиши їх разом з іменниками.
4. Хто головні герої тексту?
5. Назви місце, де відбувається подія.

6. Про що попросив Юрко бабусю? Знайди і прочитай у тексті.
7. Прочитай, які руки були у бабусі.
8. Яким вийшов спечений голуб?
9. Опиши емоції Юрка.

Пишу

- 1.** Напиши останній абзац тексту.

 Досліджую

- ### 1. Поясни значення вислову:

– Якби в мене були руки білі, не було б ні тіста, ні голуба.

Руки

Тепла і ніжна – в матусі рука.
Дужа й солонa вона – в моряка.
У сталевара – міцна, мозолиста.
Легка, мов крило, –
в піаніста-артиста.
В лікаря – чуйна.
Шорстка – в хлібороба...
Тільки ніяка рука – у нероби.

Л. Савчук

35

Сталь гартується у вогні, а людина – у труді.

§31

Займенники

A névmás

Слухаю

1. Послухай та прочитай текст. Які слова вжито замість власного іменника **Петро**? Назви їх.

Петро мій друг. Він багато читає. Найбільше йому подобаються вірші. Недавно Петро брав участь в обласному конкурсі знавців української мови. Він посів перше місце.

Слова, які вказують на предмети, ознаки, кількість, але не називають їх, – це **займенники**.
Займенники відповідають на питання
хто? що? який? чий? скільки?

36

Читаю

1. Прочитай пари речень. Знайди слова, що вжиті замість виділених іменників, прикметників.

1. Прокинувся від сну **ліс**. Він вмився ранішньою росою.
2. Ще не зійшло **сонце**. Воно лише простягло до неба перші промінці.
3. Небо **безхмарне**, **чисте**. Таким воно буває лише ранньої весни.

Спілкуюся

1. Розглянь малюнок. Дай відповіді на запитання. Скажи, які слова ти використовував замість іменника **Леся**, складаючи речення.

1. Куди прийшла Леся?
2. Кого вона побачила в їдальні?
3. Що їй запропонували на обід?

Пишу

1. Спиши речення, замінюючи іменники, які повторюються, відповідними займенниками.

1. Птахи дружно взялися до роботи. Птахи невтомно мостили нові гніздечка.

2. Тато читає газету. Тато розповідає останні новини.

3. Ластівка звилала під стріхою гніздо. Гніздо зліплене з глини.

4. В розпушену землю упала зернина. Із зернини виросла маленька рослина.

1. Дай відповіді на запитання, вживаючи займенники.

Як тебе звати? Скільки тобі років? У якому класі ти навчаєшся? Тобі потрібна допомога? З ким ти дружиш? Як звати твою вчительку?

Досліджую

1. Прочитай загадку, відгадай її. Які займенники зустрілися у загадці?

Він без друзів не існує,
Поважає **їх**, шанує,
Їх, як треба, замінює
І в біді не залишає.

Не прикметник,
не іменник,
Звуть його усі...
мнннжтврс

§32 Особові займенники

A személyes névmás

▶ **Слухаю**

Слова **я, ти, він, вона, воно, ми, ви, вони** – це **особові займенники**.

1. Послухай та прочитай таблицю. Які слова є займенниками першої особи, другої, третьої?

Однина		Множина	
I особа	я	I особа	ми
II особа	ти	II особа	ви
III особа	він, вона, воно	III особа	вони

▶ **Читаю**

1. Розглянь таблиці. Прочитай, як відмінюються займенники першої, другої і третьої особи в однині та множині.

Однина

Н.	<i>хто? що?</i>	я,	ти,	він, воно,	вона,
Р.	<i>кого? чого?</i>	мене,	тебе,	його,	її,
Д.	<i>кому? чому?</i>	мені,	тобі,	йому,	їй,
З.	<i>кого? що?</i>	мене,	тебе,	його,	її,
О.	<i>ким? чим?</i>	мною,	тобою,	ним,	нею,
М.	<i>у (на) кому? чому?</i>	на мені,	на тобі,	на ньому,	на ній.

Множина

Н.	<i>хто? що?</i>	ми,	ви,	вони,
Р.	<i>кого? чого?</i>	нас,	вас,	їх,
Д.	<i>кому? чому?</i>	нам,	вам,	їм,
З.	<i>кого? що?</i>	нас,	вас,	їх,
О.	<i>ким? чим?</i>	нами,	вами,	ними,
М.	<i>у (на) кому? чому?</i>	на нас,	на вас,	на них.

1. Дай відповідь на поставлені запитання, використовуючи особові займенники **я, ти, він, вона, воно, ми, ви, вони** у відповідному відмінку.

1. Хто зайшов у клас? **2.** До кого звернувся вчитель? **3.** Кого запитав учитель? **4.** На кого можна надіятися?

1. Запиши речення, додаючи особові займенники.

1. прийшла в гості до подруги. **2.** зустрівся з Оленою біля кінотеатру. **3.** зайняв перше місце.

2. Переклади речення з угорської мови українською, запиши їх.

Egy tavaszi délután így szólt Péter az öccséhez, Zolihoz:

– **En** már elkészültem a leckémmel. **Te** is készen vagy? Ha igen, akkor elmehetnénk horgászni. Megkérem édesanyánkat, **ő** biztosan elenged.

– Anyukám – mondta Péter –, **mi** már megtanultuk a leckénket. Engedd meg, hogy elmenjünk horgászni!

Édesanyjuk mosolygott:

– Jól van, menjetek. De csak **ti** mentek ketten? Hívjátok el a szomszédék két fiát: Imit és Pistit is. Tudom **ők** is szeretnek horgászni.

1. Прочитай текст. Запиши його від третьої особи однини.

Я встаю рано, снідаю, п'ю чай і йду на прогулянку. Ходжу і дихаю свіжим повітрям. Коли я втомлююся, то сідаю відпочивати. А далі йду до річки. Там я купаюся.

Займенники III особи однини змінюються за родами:
він (чоловічий рід), **вона** (жіночий рід), **воно** (середній рід).

§33

Роль займенника у реченні

A névmás szerepe a mondatban

Слухаю

1. Послухай та прочитай текст. Визнач роль займенників у реченнях.

Моя мама є керівником малого підприємства. Вона – видавець книг. Її поважають і цінують всі працівники. Я дуже люблю свою матусю.

Читаю

1. Прочитай діалог. Знайди займенники. На які питання вони відповідають?

- Чого тобі тут, хлопче? Іди собі.
- Мені до командира.
- Тільки до командира?
- Ага.
- Він зайнятий. Не велить пускати.
- Попросіть.
- Не можна.
- Мені дуже треба.
- Навіщо?
- Діло є.
- Ось так... То хіба що мені скажеш.
- Вам?
- Не довіряєш?.. Тільки давай швидше, бо тут заборонено.
- Я хотів спитати...

В. Колодій

У реченні особові займенники можуть бути **підметом** або **другорядним** членом речення.

Варіант 1

1. Розглянь малюнки, назви предмети. Скажи, до яких із них можна додати слова **він**, **вона**, **воно**, **вони**.

Варіант 2

1. Перепиши, підкресли головні члени речення. Знайди займенники, визнач їх роль у реченні.

1. Тихо буду я ходити, щоб матусю не збудити. 2. Ми любимо наш рідний край. 3. Мені найбільше подобаються уроки читання. 4. Прийшла весна, а за нею і тепло настало.

1. Перепиши текст, дописуючи необхідні займенники.

У селі

Влітку жила в селі у бабусі. Там у було багато друзів. Дівчата ходили зі в ліс, показували свою школу. Бабуся пекла смачні пиріжки.

1. Перепиши речення. Знайди займенники, визнач їх роль.

1. Людей буду я любити, добро і ласку їм чинити. 2. Для нас відкриті всі путі, аби учився добре. 3. Хороша книга – то найвірніший друг. 4. З нею ти ніколи не розлучишся (О. Донченко). 5. Здорові будьте, люди, я вас люблю (Д. Павличко).

Слухаю та читаю

Вчіться, діти!

Милі діти, вчіться пильно,
будуть із вас люди,
бо знання лиш тому другом,
хто його здобуде.
**Бо хто як собі постелить,
так він буде спати,**

а зросте зерно з учіння –
сам він буде жати.
Бо й тому потрібно вміти,
хто у полі косить,
без знання його робота
плоду не приносить.

В. Гренджа-Донський

Спілкуюся

1. Зроби звуко-буквений аналіз слів: **вчіться**, **пильно**, **знання**.
2. Знайди у тексті займенники та напиши їх у зошиті.
3. Хто головні герої тексту?
4. З якою моральною порадою звертається автор до читачів? Знайди у тексті ці слова та прочитай.
5. Поясни, як ти розумієш значення виділеного речення.
6. Прочитай слова, які висловлюють головну думку вірша.

42

Пишу

1. Поясни лексичне значення слова **зерно** у таких словосполученнях:
 - а) зросте зерно з учіння;
 - б) зросте зерно пшениці.

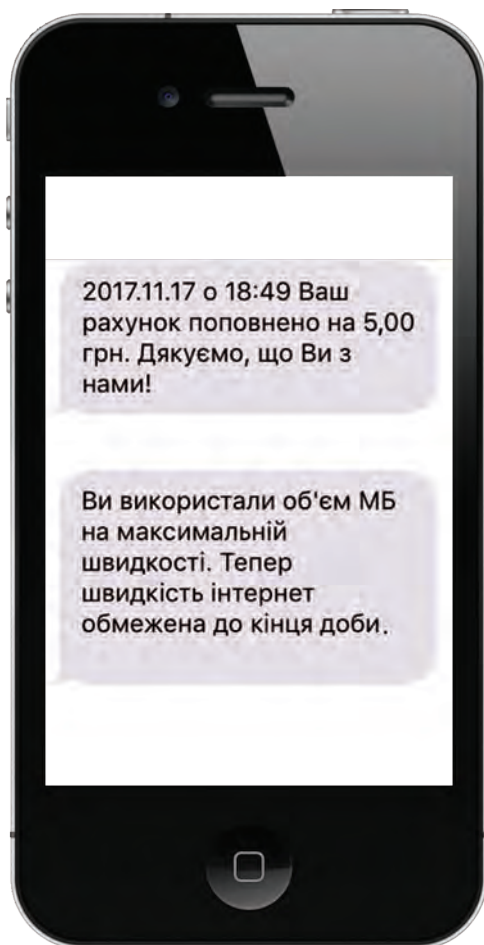
Досліджую

1. Яка справа у шкільну пору є найважливішою для тебе?

Повідомлення. Документи

1. Прочитай та зверни увагу на повсякденні паперові та електронні повідомлення.

 ЕКСПРЕС-НАКЛАДНА № 59 0003 1137 6003 Дата оформлення Розрахункова дата прибуття	
ВІДПРАВНИК	Приватна особа Янченко Дар'я м. Київ, Відділення №252 (до 30 кг на одне місце) Тел.:
ОДЕРЖУВАЧ	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ Осипюк Михайло м. Бровари, Відділення № 6 (до 30 кг на одне місце) Тел.:
ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВІДПРАВЛЕННЯ	Тип відправлення: Посилка Вага: 0.5(фактична) Місце: 1 (2142462297) Опис: Годинник Оголошена вартість: 550грн. Додаткова інформація: Відправлення під час приймання не оглядалося Доставку сплачує відправник: 28 грн. (Двадцять вісім гривень 00 копійок) Готівковий розрахунок

43

Повідомлення про сплату рахунку №		Рахунок № 0320184329		Скоб.рах.: _____	
ПЛАТА ЗА ГАЗ		ПЛАТА ЗА СПОЖИТИЙ ГАЗ			
за січень, 2020		за січень, 2020			
Скоб.рах.: _____		Заборгованість на 01.01.2020		1 973.03	
		Сплатено у сіні		1 641.64	
		Нараховано за січень		280.55 м³ x 3,8264020 грн/м³	1 646.43
		Перерахунок		-331.39	
до СПЛАТИ, (у т.ч. ПДВ 20%)		до СПЛАТИ, (у т.ч. ПДВ 20%)		Оплатити грошима в гривнях	
СПЛАЧУЮ (грн)		СПЛАЧУЮ, грн		Виділити грошима в гривнях	
Підпис: _____				Заставитися споживачем	
				1 646.43	

2. Робота в групі. Обговоріть із однокласниками та з батьками, як треба ставитися до документів.

Загально очікувані результати

1. Прочитай текст і знайди займенники.

Вчіться, діти!

Милі діти, вчіться пильно,
будуть із вас люди,
бо знання лиш тому другом,
хто його здобуде.
Бо хто як собі постелить,
так він буде спати,
а зросте зерно з учіння –
сам він буде жати.

В. Гренджа-Донський

44

2. Дай відповіді на запитання.

1. Які слова називаються займенниками?
2. На які питання вони відповідають?
3. За чим змінюються займенники?
4. Яка роль займенників у реченнях?

3. Підкресли займенник:

а) сонце;	в) тобі;
б) шість;	г) жовтий.

4. До третьої особи належать займенники:

а) я, ми;	в) він, вона, воно, вони;
б) ти, ви;	г) ми, ви.

5. Слова **ти**, **ви** є займенниками:

а) 1-ї особи;	б) 2-ї особи;	в) 3-ї особи.

Конкретно очікувані результати

1. Прочитай, визнач тип тексту. Знайди і випиши займенники, визнач їх особу та число.

Зима і літо

Федя любить зиму, а я – літо.

– Влітку краще, – кажу я. – Влітку сонечко. Багато квітів.

– Ні, взимку краще, – говорить Федя. – Можна сніговика ліпити, кататися на ковзанах, з'їжджати з гірки на санчатах, ходити на лижах.

– Взимку не можна купатися, – кажу я. – І засмагати теж.

– Влітку спека, – говорить Федя. – Ні морозу, ні снігу немає.

Ось так ми і сперечалися. Федя – хороший лижник, а я – плавець. Тому Федя любить зиму, а я – літо.

Ми сперечалися всю осінь. А взимку Федя навчив мене бігати на лижах, і я теж полюбив зиму. Тепер я обов'язково навчу Федю плавати, щоб він полюбив літо.

Л. Сергєєв

45

2. Займенник – це частина мови, яка:

а) означає дію предмета;

б) називає предмет;

в) вказує на предмет, але не називає його.

3. Підкресли особові займенники:

а) хто? що? який? чий? котрий?

б) той, та, ті, цей, ця, ці;

в) я, ти, він, вона, воно, ми, ви, вони.

4. Утвори словосполучення із займенниками, що в дужках.

Не було (кого?) (я, ти, він, вона).

5. Знайди у тексті „Яка професія найкраща” три займенники.

Слухаю та читаю

Працьовита ніч

Олегові не спиться.

– Тату, а ти коли лягатимеш?

– Ще кілька годин посиджу.

– Тату, а як ти ляжеш спати, це усі-усі дорослі поснуть також?

– Ні, звичайно.

– Так ніч же!.. Ти ж сам казав: відпочинок потрібен усім.

– Казав. І зараз кажу. Але є багато такої роботи, яка не закінчується ніколи. Чимало людей працює і вночі.

– Вночі? – дивується син.

– Так, вночі. Спеціальні зміни. Подивись-но, надворі ніч, а як є потреба – натиснув вимикач – і в кімнаті засвітилося світло.

А комусь треба чаю підігріти. Відкрив кран – набрав води, увімкнув газ – закипів чайник. Виходить, хтось подбав про це.

Вранці підемо до магазину, а туди вже привезли й свіже молоко, й пухкий свіженький хліб.

– А я думаю – ніч так ніч... Усі сплять.

– Ні, синку. Виходить, і ніч роботяща. Ну, а ти спи. Вже час. Завтра рано до школи.

В. Сухомлинський

Спілкуюся

1. Яка головна думка тексту?

Пишу

1. Напиши у зошиті абзац, який сподобався. Поділи текст на частини.

Досліджую

1. Люди яких професій працюють уночі? Назви їх.

Вистава. Програма

1. Розглянь уважно інформацію. Про що йдеться?

47

2. Робота в групі. Обговоріть обов'язки ваші та батьків.

По волосинці

Прийшовши до лісу, бабуся з внуком сіли відпочити. Вони побачили, як до куща прилетіла маленька пташка. В дзьобику вона принесла волосинку. Петрик тихенько підвівся й глянув на кущ. Він побачив велике волосяне гніздо.

Пташка часто прилітала до гнізда, щоразу приносячи по волосинці. Петрик від подиву й хвилювання стояв, широко відкривши очі.

– Бабусю, – пошепки запитав він, – невже вона по волосинці носила й збудувала таке велике гніздо?

– Так, по волосинці, – відповіла бабуся. – Це працююча пташка.

Петрик стояв задуманий. Через хвилину він сказав:

– Бабусю, я нестиму з лісу ваше пальто...

В. Сухомлинський

Спілкуюся

1. Знайди у тексті всі займенники. Визнач рід.
2. Поясни правопис слів: **дзьобику**, **куща**, **працьовита**, **пальто**.
3. Хто головні герої тексту?
4. Де відбувається подія?
5. Як ти вважаєш, про що думав Петрик?
6. Що вразило Петрика? Чому?
7. Яка головна думка оповідання?
8. Який висновок із ситуації зробив Петрик? А який – ти?
9. Чому Петрику стало жаль бабусі?

Пишу

1. Напиши у зошиті улюблений уривок.

Досліджую

1. Які прислів'я про працю ти знаєш?

1. Бджола мала, а й та працює.

2. На дерево дивись, як родить, а на людину, як робить.

СЛОВНИК

в дзьо́бику – **a csőrében**

воло́сяне гніздо́ – **hajszálból,
szőrből font**

по́шепки – **halkan, suttogva**

окра́йчик – **a kenyér szélét,
sarkát**

Кожна людина повинна

Мати з маленьким Петриком сіли у вагон, їдуть вони в далеке південне місто, на берег теплого моря – відпочивати.

Вечоріло. Мати послала на лавці постіль для себе і на окремій лавці – для Петрика. Хлопчик з'їв смачну булку з курячою ніжкою і яблуко. Ліг на м'яку подушку й питає матір:

– Мамо, ви говорили, поїзд веде машиніст. А вночі хто веде поїзд?

– І вночі – машиніст, – відповіла мати.

– Як? – здивувався Петрик. – Невже він вночі не спить?

– Не спить, синку.

– Ми спимо, а він не спить? – ще більше здивувався Петрик.

– Так, машиніст не спить.

– Як же це так? – не міг зрозуміти Петрик. – Адже йому спати хочеться.

– Хочеться, але він повинен вести поїзд. Кожна людина повинна.

- І я повинен? – запитав Петрик.
- І ти повинен.
- І що ж я повинен?
- Бути людиною, – відповіла мати. – Це – найголовніше.

В. Сухомлинський

Спілкуюся

1. Знайди у тексті всі займенники. Напиши їх. Вкажи особу.
2. Поясни правопис слів: **з'їв**, **м'яку**, **йому**.
3. Назви час події.
4. Що зацікавило Петрика?
5. Про що хлопчик дізнався від мами?
6. Що означає вислів „бути людиною”?
7. Про яку професію ти мрієш?
8. Яка головна думка тексту?

51

Пишу

1. Напиши другий абзац тексту.

Досліджую

1. Люди яких професій працюють уночі?

СЛОВНИК

ваго́н – **vasúti kocsi, vagon**

машині́ст – **gépész,**
mozdonyvezető

посла́ла на ла́вці по́стіль –

megágyazott a vasúti
padon (ülésen)

Загально очікувані результати

1. Петрика з оповідання В. Сухомлинського „По волосинці” здивувала:

- а) бабуся;
- б) пташка;
- в) волосинка.

2. Назви оповідання, у якому головними героями є:

бабуся, внук, пташка.

3. Доповни речення словами із вірша Л. Савчук „Руки”.

У матусі рука [] і [] .

У моряка [] й [] .

У сталевара [] , [] .

У хлібороба [] ..

4. Добери до назв предметів їхні ознаки (за оповіданням В. Сухомлинського „Чорні руки”).

Тісто було [] .

Крила голуба [] .

Руки у бабусі [] .

Голуб [] .

5. Знайди в оповіданні В. Сухомлинського „Працьовита ніч” синоніми до слова **працьовита**.

Конкретно очікувані результати

1. Анатолій Костецький є автором вірша:

- а) „Руки”;
- б) „Вчіться, діти!”;
- в) „Головна професія”.

2. Поясни зміст одного із прислів'їв (у формі розповіді).

1. Чого навчишся й будеш вміти –
за плечима не носити.

2. Чого Івась не навчився,
того й Іван знати не буде.

3. Встанови послідовність рядків вірша Н. Забіли „Нам треба вчитися”.
Прочитай строфу.

- і кожна з них цікава,
- яка ж найкраща справа?
- що я ще й досі не добрав –
- В країні нашій стільки справ,

4. Допиши міркування.

Бути людиною – це ...

5. Визнач назви творів за допомогою малюнків.

§34 Дієслово Az ige

▶ Слухаю

1. Послухай та прочитай вірш, спиши його і підкресли дієслова.

Всім, хто тче, будує, сіє,
вчить, лікує, хліб пече,
добрих пестить і леліє,

а з недобрим бій веде, –
тим я дякую усім.
„Здрастуйте!” – кажу я їм.

За Р. Гамзатовим

▶ Читаю

1. Прочитай текст. Чого в ньому не вистачає? Добери із довідки необхідні дієслова і перепиши текст.

Навесні [] з теплого краю жайворонок. На полі [] він у землі маленьку ямку. Жайворонок [] гніздечко і сів [] пташенят. Скоро [] пташенята. Жайворонок [] діток, ловив і [] для них черв'яків та комах.

Довідка: знайшов, прилетів, звив, з'явилися, висиджувати, годував, носив.

▶ Спілкуюся

1. Розглянь малюнки. Склади і запиши речення за змістом кожного малюнка. Підкресли слова, що означають назви дій предметів.

Слова, які означають дію предмета і відповідають на питання **що робити? що робить? що робив? що буде робити?**, називаються **дієсловами**.

Пишу

Варіант 1

1. Утвори від іменників та прикметників споріднені дієслова.

Зразок. Читання – читати, зимовий – зимувати.

Продавець – ,
малювання – ,
вчитель – ,
письмо – ,
праця – .

хворий – ,
веселий – ,
зелений – ,
молодий – ,
слухняний – .

Варіант 2

1. Прочитай групи слів, постав до них питання, визнач дієслова.

Праця, працьовитий, працювати, працівник.

Зелений, зеленіти, зелень, зеленіє.

Думати, задуманий, думка, придумай.

Веселий, веселитися, весело, веселка.

Досліджую

1. Прочитай текст. Випиши дієслова. Про що ти дізнався з цього тексту?

Наші предки ліпили посуд руками і випалювали його на вогнищі. Уже в ті далекі часи люди прикрашали вироби простими малюнками. Гончар робить із глини горщики, миски, глечики, кухлі. Він передає свій досвід молодим. Вони продовжують цю цікаву і корисну справу.

§35

Неозначена форма дієслова A főnévi igenév (infinitivus)

Слухаю

Неозначена форма – це початкова форма дієслова.

Дієслова́ в неозначеній формі відповідають
на питання **що робити? що зробити?**

Наприклад: *читати, учитися, прочитати.*

1. Послухай та прочитай прислів'я. Випиши з них дієслова, які стоять в неозначеній формі.

1. Море переплисти – не кусок хліба з'їсти. **2.** Коли почав орати, то в сопілочку кинь грати. **3.** У криницю воду лити – тільки людей смішити. **4.** Краще добре робити, ніж погано говорити. **5.** На чужу роботу дивитися – ситому не бути. **6.** Щоб добре жити, треба працю любити.

56

Читаю

1. Доповни речення дієсловами в неозначеній формі.

1. Мама хоче пироги. **2.** Кожен повинен сина і дерево. **3.** Треба до порад старших. **4.** У сосновому лісі легко . **5.** Звичаї свого народу треба .

Довідка: заблукати, пам'ятати, спекти, посадити, виростити, прислухатися.

Спілкуюся

1. Утвори від дієслів неозначену форму і запиши за зразком.

Зразок. Пише – (*що робити?*) писати.

Ходить, грає, йде, співає, вчить, росте, живемо, виконав, малював, мовчить, слухає, розмовляємо, вишиває, майструє.

Варіант 1

1. Прочитай і скажи, чи так ти робиш. Перепиши текст, підкресли дієслова в неозначеній формі.

Поради дитячого лікаря

Вранці корисно робити зарядку. Щодня треба чистити зуби. Перед їжею – мити руки. Шкідливо читати лежачи. Корисно перед сном вмиватися і провітрювати кімнату.

Варіант 2

1. Прочитай вірш. Випиши дієслова в неозначеній формі.

Хотіла б я піснею стати
у сюю хвилину ясну,
щоб вільно по світі літати,
щоб вітер розносив луна.

Щоб геть аж під яснії зорі
полинати співом дзвінким,
упасти на хвилі прозорі,
буяти над морем хитким.

Леся Українка

1. Перепиши речення, підкресли дієслова в неозначеній формі.

1. Ластівка стала щебетати, господаря викликати (*Зі щедрівки*).

2. У травні можна почути перший грім.

3. Кличе поле косарів косити.

4. Треба нам спати всю ніченьку, йдемо жати пшениченьку (*Зі жнивварської пісні*).

Рости, рости, квіточко, гарненько,
Щоб було на землі веселенько.

Складання твору-опису

Leíró szöveg szerkesztése

1. Розглянь уважно кожний малюнок. Які пори року зображено на них? За поданими малюнками й опорними словами склади твір-опис на одну із запропонованих тем (за вибором).

Зима

Опорні слова: білий пухнастий сніг, твердий синявий сніг, сніг грав на сонці самоцвітами, сніжинки кружляють над деревами, чисте прозоре повітря, темні стовбури дубів, срібна кора берези, невимовна краса зимового лісу.

Весна

Опорні слова: біжать дзвінкі струмки, тепле лагідне сонечко, легенький ніжний вітерець, чудернацькі сережки-котики, прозоре плесо води, терпкий аромат зеленої трави, синьоокі проліски, чудова ніжна мелодія жайворонка, перша трудова пісня бджоли, невидимий оркестр весни.

Літо

Опорні слова: чарівний літній ранок, блищать крапельки роси, повітря чисте, прохолодні хвилі, легенький вітер колише жита, під вагою зерна низько хилиться до землі колосся, пшениця стоїть стіною, пливуть біленькі хмарки, сонце лягає спати, місяць танцює в тихому дзеркалі води.

Осінь

Опорні слова: жовтокоса чарівниця, осінь примчала на золотому коні, золоте вбрання, віночок із золотого колосся та осінніх квітів, янтарний виноград, частує всіх своїми дарами, чарівна осінь, на землі рясніє барвистий килим, зібрала всіх у лісі на останнє свято.

2. Робота в групі. Обговоріть ваші твори з однокласниками.

Слухаю та читаю

Державний Гімн України

Слова **Павла Чубинського**

Музика **Михайла Вербицького**

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці.
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

П р и с п і в:

Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

60

Спілкуюся

1. Які державні символи ти знаєш? Назви їх.
2. Де ти їх бачив? Назви ці місця.
3. У яких випадках виконують Гімн України?
4. Хто може співати гімн: **а)** академічний хор; **б)** артисти; **в)** всі.
5. Які ще державні свята ти знаєш? Назви їх.

Пишу

1. Спиши приспів гімну.

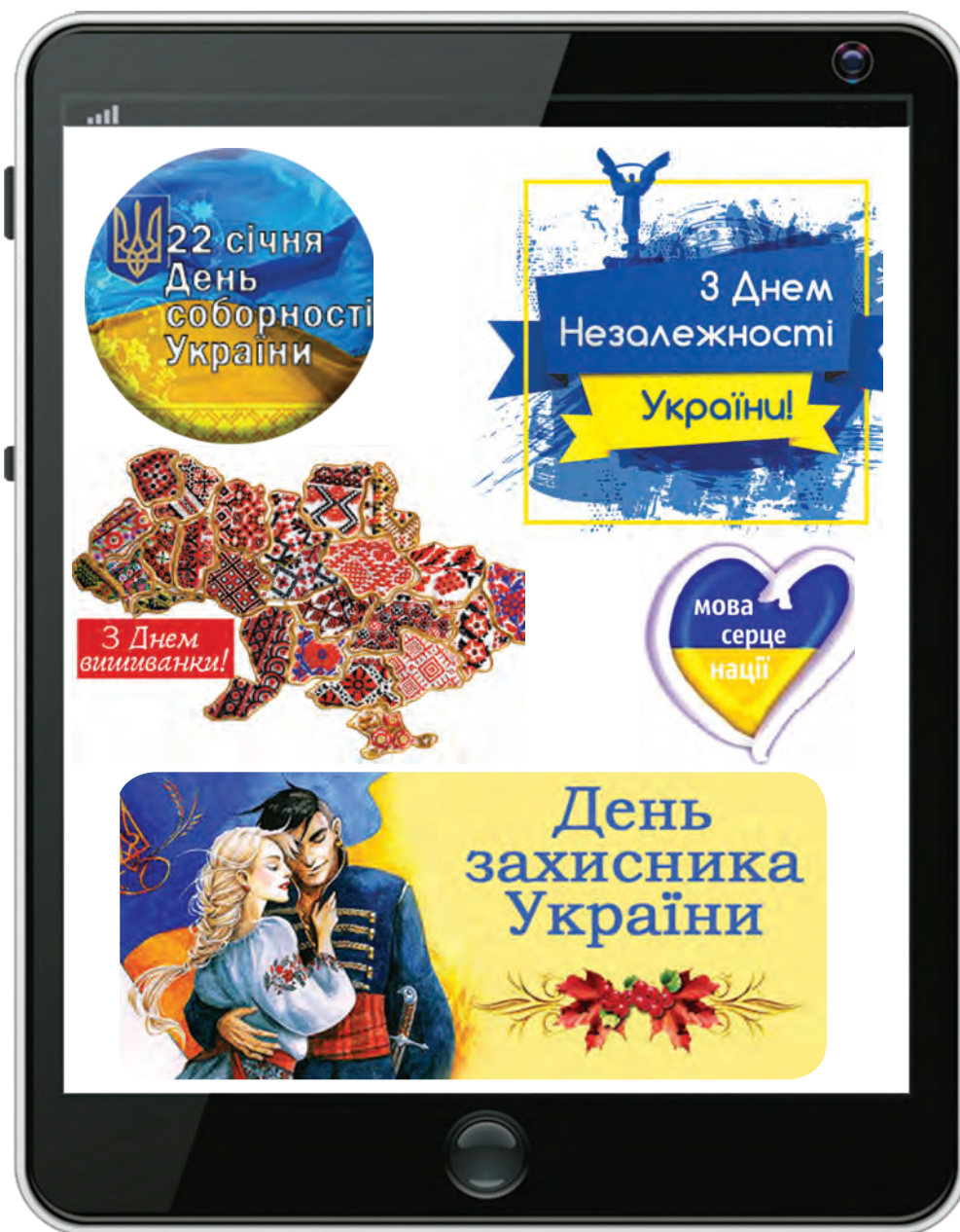
Досліджую

1. Які ще вірші ти знаєш про символіку України? Розкажи.

Державні свята

1. Розглянь уважно малюнки. Що тобі відомо про ці свята?

2. Робота в групі. Обговоріть із однокласниками, які ще державні свята ви знаєте.

Древній Київ

Давній народ, який оселився над Дніпром, називався полянами. Жили поляни родинами і мали своїх князів. Були серед них три брати: одного звали Кий, другого – Щек, третього – Хорив. І була в них сестра Либідь.

Поселився Кий на одній горі. Щек – на другій, що тепер зветься Щекавицею. А Хорив – на третій горі. Від нього вона назвалася Хоревицею.

Збудували брати місто і на честь старшого брата назвали його Києвом. Навколо міста росли ліси, дрімучі бори. Водилися там різні звірі. І жили там люди тямущі і працьовиті.

У багатьох походах побував Кий. А повернувся в своє місто на горах, тут і помер. І брати його Щек і Хорив, і сестра їхня Либідь тут похоронені. Від імені сестри й стала річка, яка впадає зараз у Дніпро, називатися Либіддю. Після смерті братів рід їхній довго князував у полян, у древньому місті Києві.

За літописом

Спілкуюся

1. Що ти знаєш про заснування міста Києва?
2. Хто головні герої тексту?
3. Прочитай уважно ще раз 3 і 4 речення.
4. Чому місто назвали Києвом? Знайди у тексті та прочитай третій абзац.
5. Чому річка, яка падає у Дніпро, називається Либіддю?
6. Чи довелося тобі побувати у Києві?

Пишу

1. Знайди у тексті всі дієслова. Запиши їх.
2. Зроби звуко-буквений аналіз слів: **Кий**, **Щек**, **Либідь**.
3. Поясни правопис слів: **своїх**, **Щекавицею**, **нього**, **Хоревицею**.

Досліджую

1. Розкажи, чому ти можеш пишатися рідним краєм.

* * *

В нас велика Батьківщина,
Та одна ми є родина:
Українці з гір і долів,
Зі степів гучних просторів.
Різні в кожного убори,
Говір, вишивка, узор,
Але кожен промовляє:
„Україна нас єднає”!

І. Макоша

§36 Часи дієслова

Az ige ideje

▶ Слухаю

1. Послухай вірш. Перепиши, підкресли дієслова, постав до них питання і визнач час.

Все навколо зеленіє,
Річка ллється і шумить.
Тихо-тихо вітер віє,
Із травою гомонить.

Як тут всидіти у хаті,
Коли все живе цвіте!
Скрізь дзвенять пташки крилаті,
Сяє сонце золоте...

Олександр Олесь

64

▶ Читаю

1. Постав питання до дієслів, випиши їх у три колонки.

Минулий час (що робив?) писав	Теперішній час (що робить?) пише	Майбутній час (що буде робити?) буде писати
-------------------------------------	--	---

Читав, співає, читатиме, малює, буде співати, співав, малював, читає, буде малювати.

В українській мові дієслова змінюються за часами. Дієслова **теперішнього** часу відповідають на питання **що робить?**, **минулого** – **що робив? що зробив?**, **майбутнього** – **що буде робити? що зробить?**

1. Розглянь малюнки. Назви слова, що вказують на дію.

1. Перепиши прислів'я, вставляючи слова з довідки.

Правда у вогні не і у воді не . Не з другого, щоб тобі не того. Чого не , про те не . Семеро одного не . Хто не , той не .

Довідка: смійся, тоне, знаєш, горить, працює, було, їсть, чекають, говори.

1. Запиши народні прикмети, підкресли дієслова, усно визнач, в якому часі вони вжиті.

1. Зозуля кує на голому дереві – буде мороз. 2. Ранкове сонце здається зеленим – похолодає. 3. Грім у березні віщує заморозки. 4. Вранці чути грім – увечері буде дощ. 5. На теплу сонячну погоду навесні: хмари пливуть високо, соловей співає всю ніч. 6. Бджоли літають недалеко від вулика перед дощем.

§37 Теперішній час дієслова

Az ige jelen ideje

▶ Слухаю

1. Послухай та прочитай вірш, знайди дієслова, визнач їх час та особу.

Світає,
Край неба палає,
Соловейко в темнім гаї
Сонце зустрічає.

Тихесенько вітер віє,
Степи, лани мріють,
Між ярами над ставами
Верби зеленіють.

Т. Шевченко

▶ Читаю

1. Прочитай таблицю, зверни увагу на особові закінчення дієслів теперішнього часу.

Особа

Однина

1-ша	я пишу, читаю, біжу, стою;
2-га	ти пишеш, читаєш, біжиш, стоїш;
3-тя	він, вона, воно пише, читає, біжить, стоїть.

Особа

Множина

1-ша	ми пишемо, читаємо, біжимо, стоїмо;
2-га	ви пишете, читаете, біжите, стоїте;
3-тя	вони пишуть, читають, біжать, стоять.

▶ Спілкуюся

1. Розглянь малюнки, назви слова, що вказують на дію в теперішньому часі.

Зміст

§26. Прикметники-синоніми	4
§27. Прикметники-антоніми	6
Робота над твором	8
Читання	
Ялинка	10
З Новим роком!	10
Білі мухи	11
Протоптали стежку	12
§28. Число і рід прикметників	14
§29. Роль прикметників у реченні	16
Читання	
Зерна мудрості	18
Лижі й ковзани	20
Зимові звичаї та традиції	22
<i>Загально очікувані результати</i>	24
<i>Конкретно очікувані результати</i>	25
§30. Повторення	26
<i>Загально очікувані результати</i>	28
<i>Конкретно очікувані результати</i>	29
Читання	
Яка професія найкраща?	30
Головна професія	31
Рекомендації	32
Афіша. Квиток	33
Читання	
Чорні руки	34
Руки	35
§31. Займенники	36
§32. Особові займенники	38
§33. Роль займенника у реченні	40
Читання	
Вчіться, діти!	42
Повідомлення. Документи	43
<i>Загально очікувані результати</i>	44
<i>Конкретно очікувані результати</i>	45
Читання	
Працьовита ніч	46
Вистава. Програма	47
По волосинці	48
Кожна людина повинна	50

<i>Загально очікувані результати</i>	52
<i>Конкретно очікувані результати</i>	53
§34. Дієслово	54
§35. Неозначена форма дієслова	56
Складання тексту-опису.....	58
Пори року.....	58
Читання	
Складання твору-опису.....	58
Пори року.....	59
Читання	
Гімн України.....	60
Державні свята	61
Древній Київ.....	62
„В нас велика Батьківщина...”	63
§36. Часи дієслова	64
§37. Теперішній час дієслова	66
Читання	
Український віночок	68
Мій рідний край	69
Журавлиний край.....	70
<i>Загально очікувані результати</i>	72
<i>Конкретно очікувані результати</i>	73
§38. Минулий час дієслова	74
§39. Майбутній час дієслова	76
Читання	
Вишенька зацвіла.....	78
Малюнок. Ілюстрація	79
Переказ.....	80
Читання	
Шпаки прилетіли	82
§40. Дієвідміни	84
§41. Дієвідміни	86
Текст-розповідь, текст-опис, текст-роздум.....	88
Читання	
Ластівки	90
Лист. Онлайн-листування	91
Читання	
Великдень.....	92
Весняні свята	93
§42. Правопис не з дієсловом	94
§43. Числівник. Загальне поняття	96

<i>Загально очікувані результати</i>	98
<i>Конкретно очікувані результати</i>	99
Читання	
Весна у лісі.....	100
<i>Загально очікувані результати</i>	102
<i>Конкретно очікувані результати</i>	103
§44. Прислівник. Загальне поняття	104
<i>Загально очікувані результати</i>	108
<i>Конкретно очікувані результати</i>	109
Читання	
Т. Г. Шевченко. Один вечір з життя Шевченка в Києві	110
Т. Г. Шевченко. Село	111
І. Я. Франко. Розвивайся, лозо... ..	112
І. Я. Франко. Спомин	113
Леся Українка. Давня весна.....	114
О. В. Духнович. Добро сильніше за зло!.....	116
Звичай та традиції українського народу	117
Складання твору-роздуму (міркування)	118
М. М. Коцюбинський. Десять робітників.....	120
Олена Пчілка. У пригоді	121
<i>Загально очікувані результати</i>	122
<i>Конкретно очікувані результати</i>	123
Читання	
Літо прийшло!	124
Місяць квітів.....	124
Чому липень Липнем назвали	126
Матусин город	126
<i>Загально очікувані результати</i>	128
<i>Конкретно очікувані результати</i>	129
Повторення вивченого в 1–4 класах	130